ఖ స

అది తాలూకాఫీసు. అప్పుడే ఆఫీసు స్టాఫ్‌వచ్చి ఎవరిసీట్లలో వాళ్ళు కూర్చొంటున్నారు.

"ఎక్కడోయి మన ఆస్థాన తబలిస్టు? పదవుతున్నా ఇంకా రాలేదు." అడిగాడు అసైనుమెంటు డిప్యూటీ తహశీల్దారు మూర్తి.

"వస్తుండాలి సార్! ఇంకా అరగంట ఉందిగదా ఆఫీసు టైమ్‌కి" జవాబిచ్చాడు సివిల్ సప్లయిస్ క్లర్క్ మురళి

"ఆఁ....మనం రూల్సు ప్రకారం చేస్తే పనులు అవుతాయా! రోజూ తొమ్మిదింటికే వచ్చేస్తున్నాంగా" ఎలక్షన్ డిప్యూటీ తహశీల్దారు హరినాధ్ అందుకొన్నాడు.

"ఆఫీసు సంగతి మీ కెవ్వరికీ తెలియదోయ్! వాడు వంతు ప్రకారం ఈ రోజు రెండవ ప్రియురాలితో కులుకుతూంటాడు. ఆయన ఎట్లయినా ముగ్గురు భార్యల ముద్దుల మొగుడు కదా! ఆ అదృష్టం అందరికీ వస్తుందా" మూర్తి ఫక్కున నవ్వాడు అతని మాటలకు హాల్లోని స్టాఫంతా ఘొల్లున నవ్వారు.

నవ్వుతూ తలెత్తి చూసిన మూర్తి స్టన్ అయ్యాడు.

ఎదురుగా గిరకల పైకి శరీరానికి అతుక్కు పోయిన పాంటు, భుజాలమీది చినిగిపోతే రఫ్ చేసిన కాటన్ చొక్కా, నెత్తిమీద చెరిగిన జుట్టు, పీక్కుపోయిన ముఖాన ఎదిగిన గడ్డం, దీక్షతో చూసే కళ్ళు వేరే విషయాన్నాలోచించే తీరిక లేనట్లున్నాయి. అతనే తాలూకాఫీసు టైపిస్టు రంగారావు.

కొద్దిసేపు స్టన్ అయిన మూర్తి ఏ మాత్రమూ కంగారు పడకుండా "ఏమిటోయ్ రంగారావ్! అలా నిలబడిపోయావ్?" అన్నాడు నవ్వుతూనే

"మిస్టర్ మూర్తీ! మూ బెస్ట్ విత్ డ్రా యువర్ వర్డ్స్! ఎందుకు నన్నిలా అవమానిస్తావు" శాంతంగా అన్నాడు రంగారావు. అవమానం జరిగాక గౌరవించవలసిన అవసరం లేదు.

అతని శాంతం చూసేసరికి మూర్తికి ధైర్యం చిక్కింది.

"అవునోయ్! నే నన్నదానిలో తప్పేముంది. ముగ్గురు ప్రియురాళ్ళ మధ్య మురిసే అందగాడు మా రంగారావు" అన్నాను."

"అదే! అదే వద్దంటున్నాను. నోటికొచ్చినట్లల్లా అని, నన్నే కాక నన్ను నమ్ముకొన్న స్త్రీలనుకూడా అవమానిస్తున్నావు."

"అయితే వాళ్ళు నీ భార్యలు కారా?"

"నీకు తెలుసుగా! నా పెళ్ళి రిజిష్ట్రారు ఆఫీసులో ఎవరితో అయిందో."

"ఔను! నేనూ వచ్చాను. ఆనాటినుంచీ చిన్ననాటి స్నేహితుడివైన నీ ఇంటికి రావడం మానేశాను. ఎందుకు?"

"తెలుసు మీరు ఇచ్చే విలువ సంఘం కట్టుబాట్లకే గాని, సంఘంలోని జీవితాలకు కాదు."

"అది సరేనయ్యా! ఇప్పుడు రంగనాయకులపేట, బాలాజీనగర్లతో ఉన్న రెండు కాపురాల సంగతేమిటి? వాళ్ళని నువ్వు పోషించడం లేదా?"

"పోషిస్తున్నాను. కాని ఎందుకు పోషిస్తున్నానో మీకు చెప్పి, నీ ద్వారా వాళ్ళ పరువు పోగొట్టదలచుకోలేదు."

"నువ్వు గుప్పిట్లో మూసినంత మాత్రాన ఎవరికీ తెలియదను కోకు నీ చరిత్ర."

"ఏమిటి నీకు తెలిసేది? నా వ్యక్తిగత విషయంలో జోక్యం చేసుకోవడానికి నువ్వెవరు?"

"దట్ యు నో! ఆఫ్టాల్ టైపిస్ట్‌వి. నీకేమిటి భయపడేది?"

ఇద్దరికీ మాటా మాటా పెరిగింది. చాలా సీరియస్‌గా తిట్టుకొన్నారు. ప్రక్కనున్నవాళ్ళు సర్దడానికి ప్రయత్నించారు కాని. ఏ మాత్రమూ ఆ జోరు తగ్గలేదు ఏం చేయలేక ఆఫీసు స్టాఫంతా చుట్టూ ప్రేక్షకుల్లా నిలబడి పోయారు ఎప్పుడూ, ఎవరితోనూ మాట్లాడక తన పని తాను చేసుకొనిపోయే రంగారావు అందరిచేతా మంచివాడనిపించుకునే డిప్యూటీ తహశీల్దారు మూర్తి ఇలా ఘర్షణ పడడం అందరికీ కొత్తగానూ, ఆశ్చర్యంగానూ ఉంది.

ఇంతలో తహశీల్దారుగారు వదలిన బాణంలా తుర్రున దూసుకు వచ్చి సడన్ బ్రేక్‌తో ఆగింది. కొంగల గుంపులో రాయి విసిరిన చందాన ఆఫీసరు జీపును చూసి ఎగిరి తప్పుకొన్నారు జనం. తర్వాత ప్రశాంతంగా తమ చేతిలోని కాగితాలవైపు చూసుకొన్నారు.

తహశీల్దారు వచ్చాడనేసరికి స్టాఫంతా సీట్లలో సర్దుకొని కూర్చున్నారు. కాని రంగారావు, మూర్తి అదే స్థాయిలో తిట్టుకోసాగారు. తహశీల్దారు రూము వేరుగా ఉన్నందున ఈ మాటలు ఆయనకు వినబడడం లేదు.

చివరకు రంగారావు ఏమనుకున్నాడో ఏమో వెంటనే ఒక తెల్ల

కాగితం తీసుకొని బరబరా రెండులైనులు గీసి నేరుగా వెళ్ళి తహశీల్దారు ముందు నిలబడ్డాడు.

"ఏం రంగారావ్? ఏం కావాలి?" అడిగాడు తహశీల్దారు. రంగారావు మవునంగా తన చేతిలోని కాగితాన్ని అందించాడు.

"ఇదేమిటి? ఎటూ గాకుండా సడన్‌గా పదిహేను రోజులు లీవు పెడితే ఆఫీసు ఏం కావాలి ? రేపు కలెక్టరు కాన్ఫరెన్సుంది. పర్టికులర్స్ టైపు చేయాలి. వెంటనే రెండు రోజుల తర్వాత చీఫ్ మినిస్టరు వస్తున్నాడు. పట్టాలు టైపు చేసి ఆయన ద్వారా డిస్ట్రిబ్యూషన్ చేయించాలి. తర్వాత నాలుగు రోజుల్లో కలెక్టరాఫీసులో డిస్ట్రిక్ట్ రెవెన్యూ ఆఫీసర్ల కాన్ఫరెన్సు వుంది. నీవు లేకపోతే ఇవన్నీ ఎలా జరుగుతాయి?" తహశీల్దారు ఆందోళనగా అన్నాడు.

రంగారావు ఏం మాట్లాడకుండా తహశీల్దారువైపు ఒకసారి చూసి "నేను వెళుతున్నాను సార్!" అంటూ తహశీల్దారు జవాబుకోసం కూడా ఎదురు చూడకుండా వెళ్ళిపోయాడు.

తహశీల్దారు ఈ లోకంలోకి వచ్చి ఈ ఆకస్మిక పరిస్థితికి కారణం ఆలోచించసాగాడు. ఈ లోపల అయ్యగారి పర్సనలు జవాను నజీరు సాహెబు వచ్చి "అయ్యా! జరిగిందిది" అంటూ విషయమంతా నివేదించాడు.

తహశీల్దారు తలపట్టుకుని "డిప్యూటీ తహశీల్దారు మూర్తిని రమ్మను" అన్నాడు.

రెండు నిమిషాల్లో తిరిగి వచ్చాడు జవాను. "సార్! వారు క్యాంప్ కెళ్ళారుట సార్."

"కాంపు కెలా వెడతాడు చెప్పకుండా—నేను ఆఫీసులో ఉన్నప్పుడు కూడా."

"ఏమో సార్! ఇది జరిగినాక తమరు పిలుస్తారేమోనని వెళ్ళుం టాడు."

"మరయితే ఆ టైపిస్టునన్నా పిలువ్"

"ఆయనెక్కడున్నాడు సార్! ఇందాక తమరికి లీవు లెటరు ఇచ్చిన వెంటనే వెళ్ళిపోయాడు."

తహశీల్దారుకు అంతా అమోమయంగా ఉంది. ఇద్దరూ ఉంటే రాజీ చెయ్యాలనుకున్నాడు. కాని ఇప్పుడా అవకాశం లేదు. ఏం చేయాలో తోచలేదు

"అర్జీదార్లను లోపలకు పంపించు" అంటూ హుకూం జారీచేశాడు రేపటినుంచి టైపిస్టులేని ఆఫీసు ఎలా ఉంటుందా అని ఆలోచిస్తూ.

టైపిస్టు ప్రతి ఆఫీసులోనూ ఉండే ముఖ్యమైన పోస్టు. వాహనానికి చక్రం ఎంత ముఖ్యమో ప్రతి ఆఫీసుకూ టైపిస్టు అంత అవసరం.

* * * *

పెన్నానది గట్టున కూర్చున్న రంగారావు మనస్సు మనస్సులో లేదు. చేతిలోని మట్టిబెడ్డల్ని ఒక్కొక్కదాన్ని నీట్లోకి విసురుతూ ఆలో చిస్తున్నాడు. పదిమందిలో తను ఎంత చులకనై పోయాడు. ఎవరూ చేయలేని పని చేయడమా దీనికి కారణం. లేక అది తనను నమ్ముకొన్న వాళ్ళ దురదృష్టమా, ఇలా నలుగురిలో నగుబాట్లు కావడానికి. దారి తప్పిన వాళ్ళ జీవితాలను ఆదుకోవడం ఈ సంఘంలో తప్పే అయితే తను మహా పాపి కావాలి. కాలిపోతున్న జీవితాల్ని అలా కాలిపోనిస్తేనే వీళ్ళ కానందం. ఇలా ఆనందించే ప్రజలకు ఈ కృత్యం ఎలా పని కొస్తుంది విమల, కమలమ్మ, రంగనాయకి తన జీవితంలో తటస్థ పడ్డవారు.

విమల.

ఒకరోజు అలవాటయిన వారివెంట అర్ధరాత్రి పూట తూసంస్కరణం పర్టికులర్స్ తైపుచేసి వస్తున్నాడు. రెండో మలుపు తిరుగుతున్న తనకి తన ప్రక్కనే ఇంటిగోడ నానుకుని ఉన్న బావి గట్టుమీద నిలబడి ఒక స్త్రీ పైట నడుముకు బిగించుకుంటుంది. క్షణంలో అర్ధమై పోయింది ఆమె ఆత్మహత్య చేసుకోబోతూందని. తను ఒక్క ఉదుటున గోడదూకి వెళ్ళి ఆమెను అక్కడనుంచి లాగాడు అప్రయత్నంగా.

ఆమె ఏడ్చింది తన చావుకు అడ్డు రావద్దని. కారణం అడిగాడు. చెప్పలేదు. చాలా సేపు బ్రతిమాలింతర్వాత చెప్పింది. ఎంతో కట్నమిచ్చి విజయవాడలో ఒకతనికిచ్చి పెళ్ళి చేశారని, తనకు పిల్లలు పుట్టరని డాక్టరు చెప్పేసరికి భర్త విడాకులిచ్చాడని, అప్పటినుంచి తను తల్లి దండ్రులకు భారంగా బ్రతుకుతున్నానని, ఈ మానసిక క్షోభ భరించలేకనే తాను ఆత్మహత్య చేసుకోబోతున్నట్లు చెప్పింది. తనకు అప్పటికింకా పెళ్ళి కాలేదు. వెంటనే ఒక నిర్ణయానికొచ్చి, ఇంట్లో వాళ్ళని నిద్రలే' విషయం చెప్పి ఒప్పించాడు. మరు నెలలోనే రిజిస్ట్రారు ఆఫీసులో తనకు విమలతో వివాహం జరిగిపోయింది. వివాహానికి మిత్రుడు మూర్తి సాక్షిగా వచ్చాడు. తరువాత ఎవరి మాటలో విని, కులం కాని కులం వాళ్ళను చేసుకొన్నాడనే నెపంతో మూర్తితోపాటు కొంతమంది మిత్రులు రావడం మానుకొన్నారు.

కమలమ్మ

నలుగురు పిల్లలతల్లి. ఏదో ఆఫీసులో ప్యూనుగా పని చేస్తున్న భర్త అర్ధాంతరంగా చనిపోయాడు. లీగల్ హెయిర్ సర్టిఫికేట్‌కోసం పిల్లలతో తాలూకా ఆఫీసుకు వచ్చింది. తనకెందుకో ఆమె మీద చాలా

సదభిప్రాయం ఏర్పడింది. పిల్లలందరూ రెండేళ్ళ నుంచి పదేళ్ళలోపు వాళ్ళే. అందరూ తనవైపు జాలిగా చూస్తున్నారు. డ్రైవు చేస్తూ ఆమెను దగ్గరకు పిలిచి విషయం అడిగాడు. తన భర్త చనిపోయాడని, లీగల్ హెయిర్ సర్టిఫికేటు ఇస్తే కొంత డబ్బు వస్తుందని చెప్పింది. కానీ తనకు పోటీగా ప్రక్క తాలూకాలో ఇంకో స్త్రీ ఆయన్ని తన భర్త అని చెప్పుకొని ఆ డబ్బుకోసం ప్రయత్నిస్తూందని, తన అదృష్ట మెలా ఉంటుందోనని వాపోయింది. ఆమె అడ్రసు తెలుసుకున్నాడు తాను.

నెల తరువాతగాని తీరిక దొరకలేదు. భూమిశిస్తు వసూళ్ళ సీజను కాబట్టి ఇంటికి వచ్చేసరికి రాత్రి పదయ్యేది రోజూ. ఉదయం ఎనిమిది గంటలకు ఆఫీసుకు పోవలసివచ్చేది. ఆ రోజు ఉదయాన్నే పది గంటలు అవుతుందనగా బాలాజీనగర్‌లో ఉన్న ఆమె ఇంటికి బయలుదేరాడు—ఎలాగో తీరిక చేసుకొని. చుట్టూ పెరిగిన తుమ్మచెట్ల మధ్య ఒక పూరిల్లుంది. వీధివైపు తుమ్మ చెట్ల మధ్యగా దారి వుంది. ఇంటిపైన తాటాకు కప్పు సగం పైన లేచిపోయి వుంది. గోడలు ఏ క్షణాన అయినా కూలిపోవడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాయి. రెండు నిమిషాలు అదేపనిగా తట్టిన తరువాత తలుపులు తెరుచుకున్నాయి. ఒక పదేళ్ళ కుర్రాడు జారిపోయే నిక్కర్లు పైకి లాక్కుంటూ వచ్చాడు. ఎండిపోయిన ముఖం, పుసురులు కట్టిన కళ్ళు, ఇంతకాలం తర్వాత తమకోసం ఎవరో వచ్చారని తెలిసి ఆశ్చర్యపోయాడు.

"ఎవరూ" అంది ఒక హీనస్వరం. ఆ వెనకనే చెక్కలతో నడిచి వచ్చినట్లు వాకిట్లోకి వచ్చి నిలబడిందామె. కాలుతున్న శవం మధ్యలో లేచి నిలబడ్డట్టుంది నెల క్రితం చూసిన స్త్రీకి, ఈ స్త్రీకి చాలా తేడా కనబడుతూంది.

"ఎవరు కావాలి?" అంది ఆశ్చర్యంగా.

"గ్రాట్యుటీ ఇచ్చారా! పెన్షన్ వస్తూందా?" అడిగాడు తను.

అంతే బొమ్మకు ప్రాణం వచ్చినట్లు ఒక్కసారిగా ఘొల్లున ఏడవడం మొదలు పెట్టిందామె. ఆ ఏడుపు విని పదేళ్ళ పిల్లవాడు, మిగతా ముగ్గురూ ఏడవడం మొదలు పెట్టారు. చుట్టు పక్కల వాళ్ళకు నెల నుంచి ఈ ఏడుపులు వినడం అలవాటయ్యింది కనక తలకూడా తిప్పి చూడ లేదు. శోకాల మధ్య వెక్కుతూ చెప్పింది "పక్క తాలూకాలో తనే భార్య నని చెబుతున్న ముండ...అదే తన భర్త ఉంపుడగత్తె లీగల్ హెయిర్ సర్టిఫికేట్ సంపాదించి తానే డబ్బంతా తీసుకుందని, పరపతి, డబ్బు ఉంది కాబట్టి ఆమె మాటే చెల్లిందని తనకు దిక్కూ మొక్కూ లేదని చెప్పుకుని ఏడిచింది.

వాళ్ళ పరిస్థితికి జాలి పడిన తను ఆ కుటుంబం బాధ్యత తీసుకున్నాడు. పెద్ద పిల్లాడిని ఒక ప్రయోజకుడిగా చేయాలి. తరవాత—

రంగనాయకి

బాధ్యతలు ఎక్కువవడంతో సంపాదన పెంచుకోవలసిన అవసరము కూడా కలిగింది. అందుకని తీరికున్న సమయాల్లో పక్కనున్న పోలీసు స్టేషనకు వెళ్ళి టైపు చేసేవాడు. అక్కడ పనిచేసేది లేడీటైపిస్టు. సాయంత్రం అయిదు తరవాత ఉండదు. ఆ సమయాల్లో తను వెళ్ళి రిపోర్టులు టైపు చేసి డబ్బు సంపాదించేవాడు. ఆ రోజు పోలీసులు కొత్త రోడ్డుకు అటూ ఇటూ ఉన్న బ్రోతల్ కంపెనీల మీద రైడ్‌చేసి గుడిసెలన్నీ తగులబెట్టేశారు. దాదాపు ముప్పై మంది స్త్రీలను అరెస్టు చేసి పోలీసు స్టేషనుకు తీసుకువచ్చారు. వాళ్ళలో రంగనాయకి ఒకతె.

అందరినీ కోర్టుకు హాజరు పరిచారు. జడ్జి మూడు నెలలు జైలు శిక్ష అనుభవించాలని లేదా ఐదు వందల రూపాయలు జరిమానా అయినా

కట్టాలని తీర్మానం చేశాడు. దానిలో కొంతమంది రహస్యంగా కంపెనీలు నడుపుతున్న ప్రొప్రయిటర్లు తలా కొంతమంది స్త్రీలకు ఫైన్లు కట్టి తీసుకు పోయారు.

కాని రంగనాయకి తన నెవరో డబ్బు కట్టి విడిపించబోతే ఒప్పుకో లేదు. "నేను రాను. ఖర్మ సరిగా లేక నైతికంగా ఒకసారి చెడిపోయాను. ఇక ఆ వూబిలోకి పోదలుచుకోలేదు. జైలు శిక్ష అనుభవిస్తాను" అంది. అది టౌన్లో అతిముఖ్యమైన పోలీసు రైడ్ కాబట్టి, ఒకటి రెండు సార్లు తీరిక చేసుకుని కోర్టుకు వెళ్ళిన తాను ఆమె నిజాయితీకి జోహార్లు అర్పించాడు. ఏదయినా సహాయం చేయాలని నిశ్చయించుకున్నాడు.

మరు రోజు అధికారులు కొత్త రోడ్డుకు ఆ వైపూ, ఈ వైపూ కాలిపోయి మొండిగోడలతో కనబడుతున్న ఇండ్లను బుల్ డోజరుతో చదునుచేశారు. ఇప్పుడు అక్కడ ఒక్క గుడిసె కూడా లేదు అక్కడ పడుపు వృత్తి నడుపుతున్న వాళ్ళంతా చెల్లా చెదరై ఎక్కడెక్కడో జీవించడం మొదలు పెట్టారు మూడు నెలల తరవాత రంగనాయకి విడుదలయ్యే రోజు తెలుసుకుని తను అక్కడ హాజరయ్యాడు. తన తోటి స్నేహితులయిన పోలీసుల సలహాని కూడా త్రోసిపుచ్చి ఆమెకు కొత్త జీవితాన్ని ప్రసాదించాలనుకున్నాడు.

ఆమె తన కెవరూ లేరని చెప్పింది. తను ఆమెకు ధైర్యం చెప్పి రంగనాయకుల పేటలో ఒక ఇల్లు చూసి అక్కడ పెట్టాడు. ఆమెను అక్కడ చేర్చి ఇప్పటికి రెండేళ్ళయింది. తను కొంత కూడ బెట్టాడు— ఆమెను ఒక వైపు పోషిస్తూనే త్వరలో ఆమె చేత ఒక చిన్న కిళ్ళీ బంకు పెట్టి స్వయం కృషితో బతికేట్లు చేయాలి. ఇదీ తన ఆశయం. మధ్య మధ్య తన ఆర్థిక సహాయం ఎలాగూ ఉంటుంది. అయినంత మాత్రాన తనకు వాళ్ళతో చెడ్డ సంబంధం ఎందుకు వుంటుంది? ఒక

మనిషికి ఇటువంటి ప్రోత్సాహం ఇవ్వకపోగా, నలుగురిలో అవమానించ డానికి ఎందుకు ముందుకు వస్తుంది ఈ సమాజం!

ఉదయం కమలమ్మ ఆఖరు కొడుక్కి నలతగా ఉంటే డాక్టరుకు చూపించి రావడంతో కాస్త ఆలస్యమయింది. కనకనే తన కింత అవ మానం. అనవసరమైన మానసిక క్షోభ. అయామ్ నాట్ ఎ కాగ్ ఇన్ ది మెషిన్. అయామ్ ఏ హ్యూమన్ బీయింగ్ అనుకున్నాడు. ఒక వేళ తను పొద్దున లేస్తే మిషన్‌తో డీల్ చేయొచ్చు. అంత మాత్రం చేత తను మిషన్‌లో పార్టు కాదు కదా! తనకూ ఒక మనసంటూ ఉంది కాలం పాజిటివ్‌గా ముందుకు పోతూంటే మనుషుల ఉద్దేశాలు నెగిటివ్‌లో నడుస్తు న్నాయి

రంగారావు ఆలోచనల్ని కట్టిపెట్టి పైకి లేచాడు. పెన్నానది ఒడ్డునే కట్టిన ఆ పార్క్‌లో అందరూ లేచిపోయారు సమయం పది కావస్తూంది. మెల్లగా లేచి తనూ బయలుదేరాడు ఇంటికి. రంగనాయకుల పేటలోకి రాగానే ప్రతిమా బైపు ఇన్‌స్టిట్యూట్ వైపు దారితీశాడు. ఇన్‌స్టి ట్యూట్ మూసి వేయబోతున్నారు.

రంగారావును చూడగానే ప్రిన్సిపాల్—"ఏం సార్! ఈ రోజు రాలేదు" అంటూ పలకరించాడు.

"వేరే పనుండి రాలేకపోయాను. సార్ రేపటి నుంచి పగలుకూడా రాదలుచుకున్నాను."

"అంతకంటే మహాభాగ్యమా!" ప్రిన్సిపాల్ నవ్వుతూ అన్నాడు.

మిషను ఇచ్చి, జాబ్ వర్క్ ఇస్తాడు ప్రిన్సిపాల్. వచ్చిందాట్లో చెరి సగం. సాయంత్రానికి తన భాగం కింద ఒక పాతిక ఎలాగూ వస్తుంది. అదీ ప్రిన్సిపాల్ సంతోషం.

"కారణం తెలుసుకోవచ్చా, సార్" అడిగాడు ప్రిన్సిపాల్.

"ఆఫీసు పని ఒత్తిడి ఎక్కువగా ఉంది. ఆరోగ్యం కూడా సరిగా ఉండటం లేదు. కొంతకాలంపాటు ఆ హెవీ వర్క్ నుండి తప్పుకుందామని సెలవు పెట్టాను" జవాబు యిచ్చాడు రంగారావు అసలు విషయాన్ని దాస్తూ.

ఇంకేమీ అడగలేదు ప్రిన్సిపాల్. ఆ రాత్రంతా ఆలోచనలతో గడిపాడు రంగారావు. సెలవు పెట్టినంత మాత్రాన అతని మానసిక క్షోభ చల్లారలేదు తను ఉద్యోగం లేకపోయినా ఐతగ్గజదు టైపు ఇన్స్టిట్యూట్‌లో రోజుకు ఒక ఇరవై రూపాయలూ, పోలీసు స్టేషన్‌లో ఒక పది రూపాయలూ తప్పక వస్తాయి తను బతకడానికి తనవాళ్ళు బతకడానికి పెద్దగా ఇబ్బంది పడనవసరం లేదు ఇంకా అవసరమైతే లీవ్ ఎక్స్‌టెండ్ చేయదలుచుకున్నాడు రంగారావు.

• • • •

తెల్లారినప్పటినుండి పర్టిక్యులర్స్ పంపమని ఫోన్‌ల మీద ఫోన్‌లు వస్తున్నాయి. తాహశీల్దార్ ఉన్న విషయం కలెక్టర్‌కు చెప్పి కొత్త టైపిస్టును అర్జంట్‌గా వేయమని కోరారు. పదిహేను రోజులకే ట్రాన్స్‌ఫర్ చేయడానికి వీలులేదు కాబట్టి కలెక్టర్ ఆఫీస్‌నుంచి ఒక టైపిస్టును డెప్యూట్ చేశారు. అతను ఉదయం పదిన్నరకు డ్యూటీలో చేరాడు. కాన్ఫరెన్స్ నోట్స్ అతనికిచ్చారు టైప్ చేయమని. మధ్యాహం ఇంటికి పోతూ టైపిస్టును పిలిపించాడు తాహశీల్దార్.

"ఏమయ్యా! కాన్ఫరెన్స్ పర్టికులర్స్ తయారయ్యాయా?" అడిగాడు.

"అప్పుడే ఎక్కడవుతాయి సార్! ఇప్పటికి రెండు స్టేట్‌మెంట్లు మాత్రమే చేశాను. ఇంకా పది స్టేట్‌మెంట్లు చెయ్యాలి"

"ఇంత టైము పడుతుందా? రంగారావు రెండు గంటల్లో చేసే స్తాడే ఈ స్టేట్‌మెంటులన్నీ"

"ఇంపాజిబుల్ సార్! ఇంతకీ ఆ టైప్ రైటర్ ఎప్పటిదనుకొన్నారు. బి.సి. నాటిది. లైన్ స్పేస్ లీవర్ పనిచేయదు. రోలర్ చేతితో త్రిప్పుకోవాలి. మార్జిన్ సెట్టర్స్ రెండూ పనిచేయవు. టాబ్యులేటర్ బారు విరిగి ఉంది.

ఇకపోతే కీబోర్డ్‌లో సగం వాటికి కీటాప్స్ లేవు. టైప్ చేస్తూంటే వ్రేళ్ళకు గ్రుచ్చుకొంటున్నాయి అసలు ఈ టైప్ మిషను మీద ఎలా టైప్ చేస్తున్నారో అర్థం కావటంలేదు సార్! ఇది కండెమ్‌డ్ సరుకు" అన్నాడు"

"ఐతే పర్టికులర్స్ నాకెప్పటి కందిస్తావు?"

"సాయంత్రానికి సగం కూడా కావు సార్! రేపు సాయంత్రానికైతే పూర్తికావచ్చు"

"అదెలా కుదురుద్దయ్యా—ఈరోజు సాయంత్రమే వాటిని కలెక్టర్ ఆఫీసులో సబ్మిట్ చేయాల్సుంటే"

"ఐయామ్ సారీ! సార్! నావల్లకాదు"

"అవన్నీ నాకు తెలియదు. బై హుక్ అర్ క్రూక్! నీవు ఈరోజు సాయంత్రానికిగాని పర్టికులర్స్ అందించకపోతే పరిస్థితి వేరే విధంగా ఉంటుందని గుర్తుంచుకోండి" అన్నాడు సీరియస్‌గా దౌర్జన్యానికి దిగితే తప్ప పని కాదని.

వైటు టెరికాటన్ పాంటుమీద, ఎర్రపూలు టెర్లిన్ స్లాక్ ఇన్సర్టు చేసి ఉన్నాడు కొత్త టైపిస్టు. ఎడమ చేతికి ఎలక్ట్రానిక్ వాచ్, వేళ్ళకు రెండు ఉంగరాలు, కుడిచేతికి రాగికడియం, కళ్ళకు గాగుల్స్ ఉన్నాయి.

ఎడమచేతితో హిప్పీ జుట్టును అప్పుడప్పుడు విలాసంగా తిప్పుకొంటున్న టైపిస్టు ఈ మాటలు వినగానే తనూ సీరియస్ అయ్యాడు.

"అలాగే సార్!" అంటూ ఎర్రబడ్డ కళ్ళతో లోపలికి వెళ్ళాడు అతను.

ఎలాగయినా జయించాంకదా అని తృప్తిగా వుంది తహశీల్దార్‌కు.

అందుకే ఇంటికి వెళ్ళి భోంచేసి రెస్ట్ తీసుకుని నాలుగుకు పది నిముషాలుండనగా తాలూకాఫీస్ చేరుకున్నాడు. సీట్లో కూర్చోగానే బెల్ కొట్టాడు.

"టైపిస్టును పిలుస్తున్నామని చెప్పు" అన్నాడు వచ్చిన ప్యూనుతో.

ప్యూను ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుకొంటూ అక్కడే నిలబడ్డాడు.

"ఏమయింది?" అడిగాడు తహశీల్దార్.

"అతను నేనీ వర్క్ చేయలేనని వెళ్ళిపోయాడు సార్!"

"అలాగా! ఐతే హెడ్ క్లర్క్ ఏం చేస్తున్నట్లు?"

ప్యూన్ పిలుపును పురస్కరించుకుని హెడ్ క్లర్క్ తహశీల్దార్ ముందు హాజరయ్యాడు.

జారిపోయే అద్దాల్ని నెట్టుకొంటూ అన్నాడు—

"కొత్తగా వచ్చిన టైపిస్టు వెళ్ళిపోయాడు సార్! ఎంత చెప్పినా వినిపించుకోలేదు, ఆ మిషను మీద ఎలా టైపు చేయాలండీ! మేమూ మనుషులమేగా! ఉన్నదున్నట్లు చెబితే ఆ తహశీల్దార్ గారికి కోపం చెప్పక పోతే ఆ ముసలి మిషను మీద టైప్ చేయలేక మేము చావాలి. నాకు ఇక్కడ గొడ్డుచాకిరీ చెయ్యాల్సిన అవసరం లేదు. ఇన్‌ఫ్లుయన్స్ ఉంది.

రేపే డెప్యుటేషన్ కాన్సిల్ చేయించుకొనేందుకు ప్రయత్నిస్తాను" అంటూ ఒక వారంరోజులు సెలవుపెట్టి వెళ్ళిపోయాడు.

"మీరెందుకు తీసుకున్నారండి ఆ లీవ్ లెటర్."

"నేను తీసుకోలేదు సార్! నా ముఖాన పారేసి, ఆ లెక్చరు దందేసి వెళ్ళిపోయాడు" వినయంగా చెప్పాడు హెడ్ క్లర్క్.

తహశీల్దార్‌కు ఏమీ అర్థంకాలేదు.

అంతా అగమ్య గోచరంగా వుంది.

"ఇప్పుడేం చెయ్యడం?" సలహా అడిగాడు.

"ఇంక ఒక మార్గముంది సార్! టైప్ ఇన్‌స్టిట్యూట్‌లో జాబ్ వర్క్ కీయడం!"

"ఎంతవుతుందంటారు?"

"పదహారు స్టేట్‌మెంట్లున్నాయి. ఒక్కోటి నాలుగు కాపీలు చేయాలి. ఒక యాభయ్ రూపాయలకు తక్కువకాదు సార్!"

"ఇదిగో తీసుకోండి. వెంటనే ఆ ఏర్పాట్లు చేయండి" విసుగ్గా అన్నాడు తహశీల్దార్ ఏభై లెక్కపెట్టి ఇస్తూ.

"తమరిష్టం సార్!" అంటూ అయిష్టంగానే తహశీల్దార్ నుంచి ఆ నోట్లు అందుకొని వెళ్ళిపోయాడు.

తహశీల్దార్‌కు ఎలాగో తన పరువు నిలబడినందుకు, పర్టికులర్స్ పూర్తవుతున్నందుకు సంతోషంగా ఉంది. కాని ఇప్పుడిప్పుడే అతని మనసులో తాలూకాఫీసును ఇరవై ఏళ్ళుగా అంటిపెట్టుకొని ఏ ఇబ్బందినీ రానివ్వని రంగారావు మెదలుతున్నాడు.

కథా నిలయం
3772 61
శ్రీకాకుళం

అసలు జరిగిందాన్ని విచారించాలనీ, రంగారావు మరలా పనిలో చేరేట్లు చేయాలనీ నిర్ణయానికొచ్చాడు.

రంగారావు ఎంతపని చేసేవాడు. ఎన్ని కాగితాలు వచ్చినా సాయంత్రానికి ఫినిష్. పదహారుమంది గుమాస్తాలు, ఐదుగురు డిప్యూటీ తహశీల్దార్‌లు, అరడజను మంది రెవెన్యూ ఇన్‌స్పెక్టర్లు, ఒక హెడ్ క్లర్కు, ఒక తహశీల్దార్, ఆఫీసు స్టాఫ్ అందరికీ ఒకే ఒక టైపిస్టు.

నలభై ఏళ్ళనాడు సప్లయ్ చేసిన మిషనునే ఇప్పటికీ వాడుతున్నారు. అది చూడటానికి ఒక స్కెలిటన్‌లా ఉంటుంది. కాని దాని మీదనే రంగారావు రాజధాని ఎక్స్‌ప్రెస్ స్పీడుతో టైప్ చేస్తూ మృదు మధురమైన ధ్వనుల్ని వినిపిస్తాడు.

లయబద్ధంగా సాగే ఆ శబ్దం ఇంకొంచెంసేపు వినాలనిపిస్తుంది ఎవరికయినా. అతను సర్వీసులో చేరిన ఇరవయ్యేళ్ళ నుంచి అదే ఆఫీసులో పనిచేస్తూ దాన్నే వాడుతున్నాడు. అప్పట్నుంచీ దాన్ని ఒక్కసారి కూడా రిపేర్‌కుగాని, సర్వీసింగ్‌కుగాని పంపలేదు. అంటే ప్రతి సంవత్సరమూ రెండు వందల రూపాయల ఖర్చు తగ్గిందన్నమాట.

సర్వీసింగ్‌గాని, మిగతా రిపేర్లు గాని తానే స్వయం చూసుకొంటాడు. స్క్రూడ్రైవర్లు, బ్రష్‌లూ మిగతా పరికరాలు అతనివద్ద ఎప్పుడూ సిద్ధంగా ఉంటాయి. తను తహశీల్దార్‌గా వచ్చి మూడు సంవత్సరాల్లోనూ ఏనాడు రిపేర్‌కు వచ్చిందనిగాని, టైపు చేయలేనని అనిగాని అనలేదు. అన్నీ స్వయంగా జరిగితేనే ఆఫీసు. రంగారావు విలువ ఇప్పుడు అర్థం అవుతూ వుంది.

తహశీల్దారు ఆలోచనల్ని భగ్నం చేస్తూ హెడ్ క్లర్కు వచ్చాడు.

"పర్టికులర్సన్నీ టైపు అయి వచ్చేశాయి సార్! కాని..." అంటూ కాగితాలు టేబుల్ మీద పెడుతూ నసిగాడు.

"ఏమిటి?"

"అన్ని ఫిగర్స్‌లోనూ తప్పులు, ఓవర్ టైపింగులు ఉన్నాయి సార్! కరెక్టు చేశాం అన్నిటినీ"

"ఏవీ నన్ను చూడనీ" అంటూ తహశీల్దారు మడిచి వున్న స్టేట్‌మెంట్లన్నీ టెబుల్ మీద పరచాడు. ఇంకు మరకలు, కొట్టివేతలతో నానా గలీజుగా ఉన్నాయి. ఫిగర్స్ అన్నీ కరక్షన్సే.

"ఇటువంటి స్టేట్‌మెంట్సు కలెక్టరుకెలా ఇచ్చేదయ్యా" అన్నాడు బాధగా.

"తప్పదు సార్! ఇక టైమేమీ లేదు"

"ఇన్ని తప్పులు ఎలా చేశారయ్యా ఆ ఇన్‌స్టిట్యూట్ వాళ్ళు, అంత అనుభవం పెట్టుకొని, పిల్లలకు కూడా ఇలా నేర్పుతున్నారేమో!"

"వాళ్ళదంతా వ్యాపార దృష్టి సార్! ఇవి చూసి నేను డబ్బులు కూడా పంపి ఉండేవాడ్ని కాదు. కాని ఇక సమయం లేదు. దానికే వాళ్ళు నసిగారట డబ్బులు తక్కువకు ఒప్పుకొన్నామని"

తహశీల్దారు మాట్లాడకుండా బెల్ కొట్టి జవాన్ను పిలిచి, కాన్ఫరెన్స్ ఫైల్సన్నీ దస్త్రంలో కట్టమన్నాడు. జవాను బ్లూ కలర్‌లో మందంగా వున్న నలు చదరపు గుడ్డ పరచి పాడ్స్ అన్నీ అందులో ఉంచి, నాలుగు మూలలూ బిగించి కట్టాడు. ఈ లోపల దఫేదారు దవాలు తగిలించుకుని వచ్చాడు. తహశీల్దారు జీపులో కూర్చున్న తర్వాత

దఫేదారు వెనుక ఎక్కడం, జీపు స్పీడుగ ముందుకు దూసుకు పోవడం ఒకేసారి జరిగాయి.

ఆ సాయంత్రం కాన్ఫరెన్స్‌లో తన తాలూకాకు సంబంధించిన ఫిగర్స్ ఏవీ కలెక్టర్‌గారికి అర్థం కాలేదు. తహశీల్దారు పైకి లేచి తన దగ్గరున్న ఆఫీసు కాపీనిబట్టి ప్రతిదీ ఎక్స్‌ప్లెయిన్ చేయవలసి వచ్చింది. లేకపోతే ఆయనకి కోపమొచ్చి ఏమయినా రిమార్కు రాయవచ్చు. కాన్ఫరెన్స్ పూర్తయి ఆఫీసుకు వచ్చేసరికి రాత్రి తొమ్మిదయింది. ఆఫీసులో హెడ్ క్లర్కు కాచుకుని కూర్చొని ఉన్నాడు. ఒకరిద్దరు డిప్యూటి తహశీల్దార్లు ఏదో రాసుకొంటూ ఉన్నారు.

"సార్! ఈ రోజు వచ్చిన అర్జెంట్ కాగితాలు, టెలిగ్రాములు" రెండు పాక్స్‌లో విడి విడిగా కట్టి తహశీల్దారు టేబులు మీద వుంచాడు హెడ్ క్లర్కు.

వాటిని పరిశీలించిన తహశీల్దారు "టెలిగ్రాములు వచ్చేదాకా ఎందుకుంచారు. రిపోర్టులు ఎందుకు పోలేదు అప్పుడే" అన్నాడు.

"ఏం చేయమంటారు సార్. మూడు రోజుల నుంచి టైపిస్టు లేడు. ఆఫీసులో గుమాస్తాలు వ్రాసిన కాగితాలన్నీ అంత ఎత్తున పేరుకుపోయి వున్నాయి. అవన్నీ అర్జంటు కాగితాలు. టైపు అయిపోయి వుంటే వాళ్ళకు ఇన్ టైములో జవాబులు చేరేవి! ఇన్ని టెలిగ్రాములు అర్జంటు కాగితాలు వచ్చి వుండేవి కావు పైన్నుంచి. రోజూ సర్టిఫికేట్‌ల కోసం, లైసెన్సుల కోసం తిరిగిపోయే పార్టీలకు నేను జవాబు చెప్పలేకపోతున్నాను సార్" తను అన్ని రోజులు పడ్డ బాధను వివరించాడు హెడ్ క్లర్కు.

"సరేనయ్యా! ఇక తప్పదు. టైపిస్ట్ రంగారావు లేకుండా ఈ

ఆఫీసు ఒక్క రోజు జరగదని తెలుసుకున్నాను. ఎల్లుండి చీఫ్ మినిస్టర్ వస్తున్నాడు. పట్టాలు టైప్ చేసి డిస్ట్రిబ్యూషన్ చేయించాలి. కనుక అతన్ని రప్పించే మార్గం తెలియజేయండి" హెడ్ క్లర్కుతో మంతనా లాడాడు తహశీల్దారు!

"తనకు జరిగిన అవమానానికి చాలా బాధ పడుతున్నాడు సార్! వస్తాడని నాకు నమ్మకం లేదు"

"మన డిప్యూటీ తహశీల్దారు మూర్తి ఏదో అన్నాడనేగా అతను బాధ పడటం అతనిచేత అపాలజీ చెప్పిస్తాం సరిపోతుందిగా" అతి తేలిగ్గా అన్నాడు తహశీల్దారు.

"అపాలజీ చెప్పేస్తే సరిపోయేంత తేలికయిన విషయం కాదు సార్ అది. కాలువలో కుళ్ళిపోతున్న మురికిని బయటకు నెట్టి వేసినందుకు వాడ్ని చప్రాసీ అంటుంది సంఘం. ఆ చప్రాసీవాడే లేకపోతే సంఘం మొత్తం మురికి కొట్టుకు పోతుంది. అది తెలియదు సార్ ఈ సంఘానికి. చేయని నేరానికి అతి చిన్న వయసులోనే రాలిపోయే మొగ్గను తన హృదయం మీద నిలిపి కాపాడాడు సార్ మన టైపిస్టు. అది తప్పా...! భర్త అర్థాంతరంగా చనిపోతే, చిన్న పిల్లల్ని పెట్టుకొని కుమిలిపోతూ, గవర్నమెంటు సహాయం కోసం ఎదురు చూస్తున్న ఆమెను కొంతమంది స్వార్థపరులు మోసగించి నడి వీధిలో వదిలిపెట్టారు. గాలికి ఆరిపోయే దీపాల్లా ఉన్న వాళ్ళ జీవితాలు ఏం గావాలి? అలాంటి జీవితాల్ని ఒక గాటిలో పెట్టాలన్న తాపత్రయంతో వాళ్ళకు తాను అండగా నిలబడి పిల్ల లకు విద్యా బుద్ధుల్ని చెప్పిస్తూ వాళ్ళ జీవితాలకు హామీ సమకూర్చిన రంగారావు తప్పుడువాడా...

"బ్రతుకు దెరువు లేక బ్రతుకుదెరువుకోసం, ఎవరో చేసిన మోసా లకు బలై తెలియని పడుపు వృత్తిలోకి దిగిన యువతి, తన అజ్ఞానం

వదలి నీతిగా బ్రతకాలనుకుంటే ఈ సంఘం ఒప్పుకోలేదు. దగ్గరకు రానివ్వలేదు కాని సంఘాన్ని లెక్క చేయక, మనసుకే ప్రాధాన్యత ఇచ్చి అమె ఆశయాల్ని సఫలీకృతం చేయాలనుకొన్న టైపిస్టు సంఘానికి చీడ పురుగా...! రాజా రామ్‌మోహన్ రాయలు, కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు లాంటి సంఘ సంస్కర్తల కోవకు చెందినవాడు మన రంగా రావు— ఆశయాలు వల్లించక, కర్తవ్యంలో చూపించి ఇతరులకు అదర్శ ప్రాయుడయినాడు. అటువంటి వాడు ముగ్గురు భార్యలకు ముద్దుల మొగుడా...! అతని గుండె ఎంత చిన్నాభిన్న మయ్యుంటుందో నాకు తెలుసు సార్. అందుకే అతన్ని నేను అపలేదు. తనదంటూ ఏమీ లేక పరుల కోసం రాత్రింబవళ్ళు కష్టపడుతూ సంసారాల్ని ఈడ్చుకొస్తు న్నందుకు సంఘం ఇచ్చే బిరుదు ఇదా...! అని వాపోయుంటాడు సార్ ! నేను ఆఫీసులో హెడ్ క్లర్క్‌నయినా ఫైళ్ళతోబాటు, వాళ్ళ జీవి తల్ని కూడా పరిశీలిస్తుంటాను సార్" తన సుదీర్ఘమయిన తన ఉపన్యా సాన్ని ఆపాడు.

తహశీల్దారు ఆశ్చర్యపోయాడు. "నిజంగా నాకు తెలియదు, హెడ్ క్లర్క్‌గారూ! అతనింత గొప్పవాడని. అతను నిజంగా ఉదాత్త మయిన వ్యక్తి... మన అందరికంటే అతను ఎన్నో రెట్లు గొప్పవాడు" అన్నాడు చివరకు.

వెంటనే డిప్యూటీ తహశీల్దారు మూర్తిని పిలిపించాడు. మూర్తి హెడ్ క్లర్క్ ప్రక్కనే తహశీల్దారు ఎదురుగా కూర్చున్నాడు.

"మూర్తిగారూ! రేపు ఉదయమే మీరు జీపు తీసుకెళ్ళి టైపిస్టు రంగారావుని ఆఫీసుకి తీసుకురావాలి"

మూర్తి కళ్ళు చెమ్మగిల్లినాయి. "తప్పక తీసుకొస్తాను సార్! క్షమించమని చెప్పి మరీ తీసుకు వస్తాను. వాడు చిన్ననాటి నుండీ నా స్నేహితుడు సార్! ఏదో తమాషాకు అన్న విషయం వాడు సీరియస్‌గా తీసుకోవడం, నేను ఆ బలహీనమయిన క్షణాల్లో ఆవేశపడటం జరిగింది. దీనికంతకూ కారణం నేనే. రేపే వెళ్ళి తీసుకొస్తాను" మనస్ఫూర్తిగా బాధ పడుతూ అన్నాడు మూర్తి.

నేను వెళ్ళను. నాకు తెలియదు అని మొరాయిస్తాడేమోననుకున్న తహశీల్దారు మూర్తి జవాబుకు తేలిగ్గా గాలి పీల్చుకున్నాడు. హెడ్ క్లర్క్ సంతోష సూచకంగా చిన్నగా నవ్వాడు.

* * * *

మరురోజు ఉదయం పది గంటల సమయంలో హాయిగా వూపిరి పీల్చుకొంది. తన మామూలు ఫక్కీలో మృదు మధురమైన సంగీతాన్ని వినిపిస్తున్నాడు టైపు మిషను మీద రంగారావు. ఎన్నో కాగితాలు టైపు రోలర్ మీద గిర్రున తిరిగి వెళ్ళిపోతున్నాయి అమిత వేగంతో. ఒకవేపు మనిషి ఎత్తున పెరిగిపోయిన ఫైళ్ళను ఏ మాత్రమూ లెక్క చేయడం లేదతను. అలా ఫైలు అందుకోవడం, ఇలా మిషనులోకి వెళ్ళిన కాగితం అలా టైపయి ఫైళ్ళోకి వెళ్ళి ప్రక్కన పడిపోవటం క్షణాలమీద జరుగుతూ వుంది. నిమిషాల మీద కాగితాలు కరిగిపోతున్నాయి. అతను ఏమాత్రమూ ఆయాసపడడంలేదు. ద్విగుణీకృత వుత్సాహంతో ముందుకు...మరీ ముందుకు సాగిపోతున్నారు. టైపిస్టు డ్యూటీలో చేరినట్టు అప్పుడే కలెక్టరుకు టెలిగ్రామిచ్చాడు హెడ్ క్లర్కు, తను కాగితాలు ఎప్పుడు చేతికి వస్తాయా అని ఎదురుచూస్తున్న పార్టీలు టైపిస్టును ఆరాధ్యదైవంగా చూస్తున్నారు. ఏది ఏమయినా ఈ లోకంలో ఎవరి విలువ వారికి వుంటుందనేది మాత్రం యదార్థం. *